

KIRGIZİSTAN'IN GÜLEN YÜZÜ-I

PROF. DR. SALICAN CIGITOV

Yıl 1996. Kırgızistan'ın Ankara Büyükelçiliği... Sovyetler Birliğinin en büyük sinema yönetmenlerinden biriyle tanışıp sohbetine katılmak benim için büyük bir onur... Tölmüş Okeyev, yoğun işleri arasında Türkçe öğrenmeye de gayret gösteriyor. Nüktedan, şakacı, aydın bir dünya insanı.

Haftada bir gün mesai bitiminde elçiliğe uğrayarak kendilerine Türkçe dersi veriyorum.

Ders arasında Cengiz Aytmatov'u, diğer Kırgız yazarları ve sinema dünyasından sanatçıları, yönetmenleri sorardım. Bir de hep merak ettiğim Muhtar Awezov'u... Onu iyi tanıdığını, 1960'lı yıllarda Almatı'da, Bişkek'te sinema kültür festivallerinde karşılaştıklarını, sohbet ettiklerini dile getirdi.

Kendisinin filme aldığı 'Kökserek' adlı öykü de Muhtar Awezov'un eseri...

Bir gün sohbet esnasında Bişkek'te açılacak olan Manas Üniversitesinde görev almak ve doktora yapmak istediğimi ifade ettim. Tez konularının planlarını değerli dostum Prof. Dr. Mehman Musaoğlu'yla hazırlamıştık. 'Cengiz Aytmatov'un Eserlerinde Atasözleri ve Deyimler' ya da 'Kırgızlara Türkiye Türkçesinin Öğretimi' konularından birini tercih edecektim.

Oraya gittiğimde iki kişiyle tanışmam gerektiğini söyledi. Biri Salıcan Cigitov, diğeri de Hüseyin Karasayev...

Hüseyin Karasayev'in adını, yazmış olduğu 'Nakıl Sözdör' adlı eserinden biliyordum. Salıcan Cigitov'un adını ise ilk kez duyuyordum.

1997 yılının ağustos ayında aile ziyareti için Kırgızistan'a gittik. Manas Üniversitesi henüz öğretime başlamamıştı. A.Ü. TÖMER tarafından çıkarılan Türk Lehçeleri ve Edebiyatı dergisinde Manas Üniversitesini tanıtmak için Tınçtık Caddesindeki üniversite binasına gittim. Binada tadilat yapılıyordu. Üçüncü katındaki bir odada Rektör Prof. Dr. Karıbek Moldobayev, rektör vekili Prof. Dr. Arif Çağlar ve Rektör Yardımcısı Salıcan Cigitov'la karşılaştım. Üniversitenin tanıtımına yönelik bir haber yapmanın henüz erken olduğunu söylediler. Salıcan Hocayla tanışır tanışmaz

şaka ve esprilerin ardı arkası kesilmedi. İçten ve samimi... Bendeki ilk izlenim, akademisyen kimliğinden ziyade halk arasından çıkıp gelen nüktedan

kişiliği...

Üniversite eğitim öğretim faaliyetine başladıktan sonra verilen bir resepsiyona Tölömüş Bey de gelmişti (1999). Kendisiyle ayak üstü sohbet ederken Salıcan Hocayı gördü. Onu görür görmez seslendi. Salıcan Hoca sesin sahibini aramak üzere arkasına döndü. Kadim dostu karşısında Japonlar gibi iki büklüm olup önünde eğilmeye başladı. Tölömüş Bey de aynı şekilde onu selamladı. Kucaklaştılar. Mesleklerinin zirvesinde iki aksakalın çocuksu davranışları ve selamlaşmaları beni şaşırtmış ve etkilemişti.

Şimdi iki kadim dost berzah aleminde...

Türkiye'den gelen biz akademisyen, memur ve öğrenciler; Salıcan Hocayı yakından tanıdıkça onun babacan, yardımsever ve şakacı kişiliğini daha iyi anlamaya başladık. Çok iyi bir bilim adamlığının yanı sıra gönül adamı olduğunu da... O bizim rektör yardımcımız, danışmanımız, kılavuz ve rehberimizdi.

İnsanın olduğu yerde elbette problem vardır. Karakollara düşen öğrenci ve Türk vatandaşlarının imdadına yetişen, ev sahipleriyle ilgili sorunları çözen, gece gündüz koşan, koşturan bir hocamız, ağabeyimiz vardı.

Hocayla ilgili Türk hocaların, öğrencilerin birçok anısı vardır:

Bilimler Akademisinde ünlü Kırgız dilci Kasım Tınıstanov'u anma programı düzenlenecektir. Hoca, beni ve Muhittin Gümüş'ü davet etti. Biz de kabul edip peşine takıldık...

Akademinin büyükçe bir salonunda kürsüye çıkan akademisyenler, Kasım Tınıstanov'la ilgili art arda konuşmalar yaptılar. Bu arada kürsüye çıkan seksen yaşlarında Tatar ecemiz Kırgızca konuşmaya başladı. En erjik ve heyecan dolu konuşması hepimiz etkilemişti. Toplantı bitmiş, katılımcılar bir bir salondan çıkmaya başlamıştı. Salıcan Hoca hem çıkış kapısına doğru yürüyor, hem de gördüğü, tanıdığı kişilerle sohbet ediyordu.

Biz de onu takip ediyorduk. Bu arada önünde giden Tatar Eceye doğru yöneldi. Hızlı adımlarla yaklaşıp Ece'yle konuşmaya başladı:

- Ece beni tanıdınız mı?
- Yok evladım, çıkaramadım.
- Ben Salıcan Cigitov. İlkokuldan öğrenciniz. Bize ateizm derslerine geliyordunuz...

Tatar Ece biz bir şeyler hatırlar gibi oldu. Sonra sakın bir tonla:

- Evet hatırladım çocuğum. Şimdi *namaz okuyorum*.

Hoca böyle bir fırsatı kaçırmı mı hiç? Bunu duyar duymaz kahkahayı bastı...

Bir gün trolleybüse biner. Akademiden tanıdığı biri oturduğu yerin yanındaki boş koltuğa oturması için işaret eder. Hoca ona döner:

- Gerek yok. İkimizin ayakta durmasıyla oturması arasında bir fark yok.

Salican Hoca kısa boyludur.

Otobüstekiler ince espriyi anlamışlardır. Gülüşmeye başlarlar. Çünkü diğer hoca da kısa boyludur. Hoca, Salican Hoca'ya sitemkar tavırla:

- Salican! Salican! Kendi adına konuş!

Bilimler Akademisinde Kırgız dili ve edebiyatıyla ilgili toplantı üzerine toplantılar yapılmaktadır. İki, üç günde bitecek iş, bir haftaya uzar. Salican Hoca bu toplantılara espri ve nüktedanlığıyla renk katmaktadır. Ancak işin bir an önce halledilmesi Ord. Prof. Dr. Bübüyna Oruzbayeva için çok önemlidir.

Pazartesi günü sabahı akademinin üçüncü katının penceresinden Bübüyna Ece yola bakmaktadır. Salican Hoca'nın gelmemesi için dualar etmektedir. Aksi takdirde bugün de işin gecikme ihtimali vardır.

Bübüyna Ecenin duaları boşa çıkar. Salican Hoca çantasıyla akademinin bahçesine çoktan girmiştir. Ece, can havliyle pencereden bağırır.

- Salican bugün gelme, giit! Bugün gelme, giit!

(Bu olayı, Bübüyna Ece'yi evinde ziyarete gittiğimizde sordum. Hatırlar hatırlamaz güldü)

Doktora adayı bir Kırgız bayanın akademide savunması vardır. Konusu, insan vücut ve organlarıyla ilgili leksikolojik unsurlardır.

Bayan, kürsüye gelir. Doktora teziyle ilgili yaklaşık kırk dakikalık bir konuşma yapar. Sorular bölümüne geçildiğinde Salıcan Hoca el kaldırır ve sorusunu sorar:

'Kızım tez konun çok ilginç. Peki sana şunu sormak istiyorum. Vücudumuzdaki organlarımızın tamamıyla ilgili çalışma yaptığını emin misin' der ve ardından kahkahayı patlatır.

Jüri ve dinleyiciler arasında da gülüşmeler duyulur.

Salıcan Hocaya tatil döneminde Türkiye'ye gideceğimi, arzu ettiği bir şey varsa getirebileceğimi söyledim.

-Mina Urgan'ın 'Biz Dinazorun Anıları' adlı kitabını getirirsen sevinirim dedi.

O kitabı okumuştum. Benim için de ilginç bir kitaptı. Kırgız bir edebiyatçı ve edebiyat eleştirmenin niçin o kitabı ısrarla istemesine bir anlam verememiştim.

- Çünkü o kadın yalana, dolana sapmadan her şeyi bütün çıplaklığıyla yazıyor. Yazdıkları bana gerçekçi geldi.

Hoca bilimde, edebiyatta ve gerçek hayatta hep doğru ve hakikatin peşinden koştu.

60. doğum günü anısına hazırlanacak bir armağan kitabına makale yazması için Cengiz Aytmatov bizzat Hocaya haber gönderir.

Salican Hoca 'peki' der ve sözünü esirgemedi:

- Övmem gereken yerde överim. Yermem gereken yerde de yererim.

Cengiz Aytmatov'a iletirler. Usta yazar: 'Peki o halde yazmasın' diye hocaya cevabını iletir.

Salican Hoca A. Akayev'in danışmanıdır. Cumhurbaşkanlığı seçim zamanı yaklaşır. A. Akayev düşüncesini sorar.

- Siz iki dönem Cumhurbaşkanı oldunuz. Kırgızistan demokrasisi için adınızı tarihe altın harflerle

yazdırmak isterseniz aday olmamanız daha uygundur. Böylece sizin sayenizde Kırgızistan demokrasisi sağlam ve güvenli zeminde yoluna devam eder.

Salican Hoca aradan birkaç gün geçtikten sonra görevinden alınır.

Hocanın son zamanları... Rahatsızlığı günden güne artmaktadır. Arkadaşlarımla birkaç kez ziyaretine gitmek istedim. Rehavetten mi yoksa tembellikten mi hocanın bir türlü ziyaretine gidemedik.

Bir gün bir Kırgız dostumuzun taksisine bindiğimizde Salican Hoca'dan bahsettik. Kendisini ziyaret edemediğimizi, bunun bizim için büyük bir ayıp olduğunu söylerken taksici dostumuz araya girdi.

-Ahmet Bayke! Vakit kaybetmeden bir an önce ziyaretine gidin! Salican Hocayı çok iyi tanırım. 1974'ten beri Bişkek'teki düğünlerde konuşmalar yapardı: 'Türklerde falanca yazar, şair var. Şöyle eserler, böyle eserler vermiştir...'

Türk şairlerin şiirlerini Türkçe sonra Kırgızca okurdu. Türk dili ve edebiyatından, edebiyatçısından söz ederken bazen düşündürür, bazen güldürürdü... Biz de ilgiyle dinlerdik. Kırgız insanı, Türk dili ve edebiyatından biraz da olsa haberdarsa onun sayesinde Hoca

saygı ve sevgiyi hak eden biri!

Geç kalmıştık. Ziyaret ediyoruz, edeceğimiz derken hoca bu dünyadan göçtü. Tügölbay Sıdıkbekov gibi, Hüseyin Karasayev gibi...

Hoca vefat eder. Manas Üniversitesinin Ata Manas salonunda anma günü düzenlenir. Türklerden, Kırgızlardan değerli bilim adamları kürsüye çıkar. Onu anlatırlar.

Bübüyna Ece, kürsüye çıkar. Çok üzgün olduğu her halinden bellidir. Bu 'bala' diye söze başlar.

- 1965-70'li yıllarda Akademiye Türkiye'den Türk dili, Türk edebiyatı dergileri gelirdi. O zamanlar, Türk diline yönelik çalışmaların sıkıntılı olması bir yana

Türk'ten Türk dilinden bahsetmenin zor olduğu dönemlerdi. Bu bala gelir:

'Ece Türkiye'den gelen dergi ve kitapları bana verin. Okuyup birkaç gün sonra iade ederim' derdi. Tek ilgi duyan da oydu zaten.

SSCB'de Türk yazar ve şair deyince Nazım Hikmet, Aziz Nesin ve Yaşar Kemal bilinirdi. Nazım Hikmet'in şiirlerini Kırgızca'ya ilk çeviren de kendisi olmuştur.

Hocanın doktora tezi, 1920-30'lu yıllardaki Kırgız edebiyatıdır. A. Sadıkov, K. Asanaliyev, S. Baygazyev, B. Kerimcanova gibi edebiyatçı, akademisyenlerle yayımladıkları 'Kırgız Sovet Adabiyatının Tarihi (Frunze, 1987)' ve 1920'li yıllardan itibaren ilk Kırgız öykülerinin yer aldığı 'Algaçkı Kadamdar (Frunze 1981)' adlı eserler, Kırgız edebiyatıyla ilgili araştırma yapan yüksek lisans ve doktora adayları için temel, başvuru kaynağıdır.

Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Özbekistan'da elçi olarak görev yapar. Cumhurbaşkanlığı danışmanlığını yürütür. Edebiyatçı, akademisyen kimliğine bürokrat, diplomat özelliğini de ekler.

Özelleştirme sürecinde kızı, konumu gereği neden özelleştirme girişimlerinin olmadığını sorar. Hoca mizah yolu: 'Kızım özelleştirme başlamış ve bitmiş. Bize ne yer ne emlak kalmış.' diyerek geçiştirir.

Hasta yatağındaiken dostlarına, sevdiklerine gülmeyi, gülümsemeyi ihmal etmedi. Çalışmayı da...

Dosdoğru, ilkeli duruşuyla bir akademisyenin **bilgi**, **bilgelik** ve **hoşgörüyü** bir aba gibi sırtına giyip nasıl taşıması gerektiğini öğretti.

Ne mutlu bilgi ve bilgeliğin ardından koşanlara!..

Ahmet Güngör

